

בנק ישראל

דוח שנתי לוועדת מסלקת הבנקים

2015

©

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.

www.bankisrael.org.il

הרוצים לצטט רשאים לעשות כן, בתנאי שיצינו את המקור.

תוכן העניינים

5.....	פתח דבר
6.....	1. ההתפתחויות העיקריות בשנת 2015
6.....	א. פעילות ועדת מסלקת הבנקים
12.....	ב. עבודת ועדת המשפטנים
12.....	ג. ועדת משנה לסליקת חנ"י
12.....	ד. הגוף ליישוב מחלוקות בין הבנקים – מותב המבררים
13.....	2. מסלקת הבנקים
13.....	א. ועדת מסלקת הבנקים
13.....	ב. מסלקת הנייר (מסלקת הצ'קים)
15.....	ג. מס"ב
17.....	3. נתונים סטטיסטיים וניתוח מגמות
17.....	א. מסלקת הנייר
19.....	ב. מס"ב
22.....	נספחים
22.....	נספח א': נציגי ועדת מסלקת הבנקים וממלאי מקומם
23.....	נספח ב': חברי המסלקה ומערך הייצוגים
25.....	נספח ג': המבררים – חברי הגוף ליישוב חילוקי דעות בין חברי המסלקה
26.....	נספח ד': ציוני דרך משמעותיים בעשור האחרון

על פי חלק א', פרק 101, סעיף 5 לכללי המסלוקה, מוגש בזה דוח שנתי לשנת 2015 לחברי מסלוקת הבנקים.

פתח דבר

אני מתכבדת בזאת להגיש לחברי מסלקת הבנקים דוח שנתי לשנת 2015, בהתאם לקבוע בחלק א', פרק 101, סעיף 5 לכללי המסלקה.

שנת 2015 הייתה שנה מאתגרת ומעניינת. בשנה החולפת טיפלנו במיזוג של משתתפים בסליקה; נערכנו לחוק הסליקה האלקטרונית; הטמענו את מסלקת חנ"י בכללי המסלקה ואף ייסדנו ועדת משנה קבועה לנושא; ביצענו שינויים בתהליכי עבודה שונים, ועוד.

ברצוני לציין לטובה את ההיערכות של כל משתתפי המסלקות לתהליכי מיזוגי הבנקים שנערכו השנה. המיזוג של הבנקים לא נכנס מראש לתוכניות העבודה אך בוצע בהצלחה במועדים העמוסים ביותר בשנה (במהלך חודש ספטמבר, בו מתקיימים חגי תשרי, ובמהלך חודש דצמבר, בו נערכות ההכנות לסוף השנה האזרחית), תוך עמידה בלוח זמנים קצר מאוד. ההיענות וההיערכות של חברי המסלקה למיזוג, בלוח זמנים נתון, מעידות על שיתוף הפעולה הפורה והעזרה ההדדית המאפיינים את חברי ועדת מסלקת הבנקים.

כמו כן, בשנה החולפת נעשה מאמץ גדול של בנק ישראל והבנקים החברים במסלקה לקדם את תהליך החקיקה של חוק הסליקה האלקטרונית, ואכן – ב-6 ביוני, 2015 – אושרה הצעת החוק בקריאה ראשונה בכנסת, וב-10 בפברואר, 2016, פורסם החוק ברשומות. במקביל, בשנת 2015 המשכנו להיערך במלוא המרץ ליישום החוק, הן מבחינה טכנולוגית והן מבחינה עסקית, ובכלל זה: הקמה של רשת התקשורת להעברת התמונות; תכנון השינויים במערכות הבנקים; ותכנון השינויים בכללי המסלקה. מדובר באתגר משמעותי לכולנו, ואני בטוחה שנוכל לעמוד בו בהצלחה בלוחות הזמנים הקבועים בחוק.

המקצועיות, הרצינות ושיתוף הפעולה המאפיין את העבודה של ועדת מסלקת הבנקים וחבריה הכרחי לקידום הנושאים העומדים על הפרק בשנים הקרובות. יחד נוכל ליישם רפורמות ולקדם שינויים מהותיים וחשובים למשק הישראלי בכלל ולמסלקת הבנקים בפרט.

בתודה ובהערכה,

רונית ציטיאט

יו"ר ועדת מסלקת הבנקים

1. ההתפתחויות העיקריות בשנת 2015

א. פעילות ועדת מסלקת הבנקים

במהלך שנת 2015 התכנסה ועדת מסלקת הבנקים תשע פעמים, לדיון בסוגיות שונות. להלן עיקרי הדברים.

מיזוג בנקים – הבנקים U-bank ופאג"י עם הבנק הבינלאומי; בנק ערבי ישראלי עם בנק לאומי

במהלך 2015 הודיע הבנק הבינלאומי על כוונתו להתמזג עם בנק U-bank ובנק פאג"י, ובנק לאומי הודיע על כוונתו להתמזג עם בנק ערבי ישראלי. המיזוג של בנק U-bank בוצע ב-1 באוקטובר, 2015, והמיזוגים של הבנקים פאג"י וערבי ישראלי בוצעו ב-1 בינואר, 2016. בנק ישראל הוביל את המהלך, בשיתוף המשתתפים במסלקות וחברי ועדת מסלקת הבנקים. הודות לתרומתם והיערכותם של המסלקות (זה"ב, מס"ב, צ'קים, בורסה) והמשתתפים בהן, הושלמו מיזוגי הבנקים בהצלחה.

ביטול הסליקה הידנית

במושב הראשון של מסלקת הצ'קים, מועברות על ידי הבנקים ההצגות וההחזרות של הממסרים הלא-ממוגנטים (ממסרים ידניים), כגון: חיובים וזיכויים ידניים והחזרות של חיובים וזיכויים ידניים. מכיוון שהסליקה הידנית אינה יעילה וטומנת בחובה סיכונים, הוקמה ועדת משנה לבחינה של האפשרות לבטל את מושב הסליקה הידנית ולהעביר את הממסרים הנסלקים בו לסליקה אלקטרונית או למערכות תשלומים מתקדמות ובטוחות.

במהלך הדיונים שהתקיימו בוועדת מסלקת הבנקים בשנת 2013, הסכימו חברי הוועדה, כי המועד להשלמת ההיערכות לטיפול בהנפקה של ניירות ערך קונצרנים יהיה זהה למועד של ביטול כלל הפעילות המבוצעת כיום במסגרת הסליקה הידנית ושל ביטול מושב הסליקה הרלוונטי. זאת מאחר שמרבית סכומי החיובים במושב הסליקה הידנית נובעים מסליקת הכספים של הנפקת ניירות ערך קונצרנים ואג"ח קונצרנים. שינוי התהליך של סליקת ההנפקה של ניירות ערך קונצרנים נבחן ביחד עם הרשות לניירות ערך. לאחר בחינת הכדאיות והעלות של הקמת מערכת בהובלת הבורסה, הוחלט שלא לבחור בפתרון זה. במהלך שנת 2016 נמשיך לבחון פתרונות להסטת הסליקה של הנפקת ניירות ערך קונצרנים מסליקה ידנית לסליקה אלקטרונית.

בשנים האחרונות פחתה פעילותה של המסלקה הידנית (מסך של כ-250 אלפי תנועות בשנת 2012 לכ-223 אלפי תנועות בשנת 2015, ירידה של כ-11% במספר התנועות). חברי המסלקה ימשיכו לפעול לצמצום הסליקה הידנית, עד לביטולה.

בשנת 2015 חודשה עבודת ועדת המשנה לקידום ביטולה של הסליקה הידנית. במסגרת עבודתה, ועדת המשנה בדקה את סוגי הפעולות הנסלקות בסליקה הידנית, מעבר לסליקת ההנפקה של ניירות ערך קונצרנים, ובחנה דרכים להעברתן לסליקה אלקטרונית. להלן פירוט סוגי הפעולות: החזרת צ'קים במועד מאוחר; בקשת כתב שיפוי במקרה של מסמך חסר; סליקת שוברים אופטיים; שטרות חוב וברורים.

פעילותה של ועדת המשנה תימשך גם בשנת 2016.

קידום חקיקת חוק סליקה אלקטרונית והתהליך של עיצור צ'קים בין בנקאי

הצעת "חוק סליקה אלקטרונית של שיקים, התשע"ו-2016"¹ אושרה בקריאה ראשונה בכנסת ב-6 ביולי, 2015 והועברה לדיון בוועדת הכלכלה; ב-12 בינואר, 2016 אושרה הצעת החוק בוועדת הכלכלה והועברה לקריאה שנייה ושלישית בכנסת; וב-1 בפברואר, 2016, הצעת החוק עברה קריאה שנייה ושלישית בכנסת. החוק פורסם ברשומות ב-10 בפברואר, 2016.

חוק הסליקה האלקטרונית מאפשר מעבר מסליקה פיזית של צ'קים לסליקה אלקטרונית באמצעות עצירת הצ'קים בבנק המציג (הבנק הגובה) ושליחה של קובצי תצלומים של הצ'קים, ביחד עם הרשומה האלקטרונית, לבנק הנמשך. לתהליך זה מספר יתרונות משמעותיים:

✓ **חיסכון בעמלות** – קידום חוק הסליקה האלקטרונית יאפשר ללקוחות להפקיד צ'קים, המשוכים על בנקים שונים, באמצעות ערוץ דיגיטלי (ולא באמצעות פקיד). משמע, **כל לקוח יוכל לחסוך כ-75% מהעמלות שהוא משלם כיום**. דהיינו, במקום לשלם כ-6.5 ש"ח בגין עמלת פקיד, ישלם הלקוח כ-1.5 ש"ח בגין עמלת ערוץ ישיר, כאשר לקוחות שיצטרפו לשירות המסלולים או שכבר הצטרפו לשירות עשויים לחסוך אף יותר.

✓ **שיפור הנוחות ללקוח** – הדמיית הצ'קים תאפשר לבנקים להציע שירותים טכנולוגיים מתקדמים, כגון: הפקדת צ'קים באמצעות הסלולר (כיום ניתן להפקיד צ'קים בסלולר רק אם הם משוכים על אותו בנק). כלומר, לקוח לא יידרש להגיע לסניף בנק כדי להפקיד את הצ'ק לפירעון באמצעות פקיד או באמצעות תיבות שירות או מכונות להפקדת צ'קים.

✓ **קיצור משך הזמן של סופיות העסקאות** – למהלך המוצע בהצעת החוק יש פוטנציאל לקיצור משך הזמן משלב הצגת הצ'ק לפירעון ועד לשלב הזיכוי של חשבון הלקוח (כיום הזיכוי מכוח צ'ק הינו סופי רק בתום שלושה ימי עסקים). יצוין, כי קיצור הזמן כרוך במשתנים נוספים, ויהיה ניתן לבחון את ההיתכנות של קיצור משך הזמן לאחר שיצטבר ניסיון משימוש במערכת והטמעתה.

✓ **ייעול תהליך הסליקה של הצ'קים** – ביטול הצורך בשינוע פיזי של הצ'קים, באחסון ובאחזור של צ'קים תוך הסתמכות על מכונות מיון מיושנות.

✓ **ייעול השימוש בצ'ק כראייה מול רשויות** – במקום לשמור על צ'קים, ניתן יהיה להשתמש, לצרכי הליכים משפטיים, בפלט אשר נסרק באמצעים קפדניים ומבוקרים. כך יתאפשרו, בין היתר, קיצור תהליכים וייעולם מול גורמים משיקים, כמו ההוצאה לפועל.

✓ **מניעת אובדן צ'קים** – החוק יאפשר צמצום משמעותי של אובדן צ'קים בתהליך הסליקה הידנית.

נוסף על האמור, כחלק מהיישום של חוק הסליקה האלקטרונית, נדרשה ועדת מסלוקת הבנקים לטפל בהקמת התשתית להעברת התמונות של הצ'ק, להגדיר את התהליכים העסקיים החדשים ולעדכן את כללי המסלוקה בהתאם.

לצורך כך, החלו לפעול שלוש ועדות משנה – ועדת משנה להגדרת עקרונות לתהליכי עבודה מבוססי דימות, ועדת משנה להקמת רשת תקשורת בין המשתתפים בסליקה, שתשמש להעברת התצלום (image) של הצ'קים וכן ועדת משנה לשינוי כללי המסלוקה.

¹ להלן קישור לאתר הכנסת, שבו נמצא החוק בגרסתו הסופית:
<http://main.knesset.gov.il/Activity/Legislation/Laws/Pages/LawSecondary.aspx?lawitemid=566784>

בחירת תהליך הסליקה של שוברי הגבייה

ההמלצה של ועדת המשנה היא להחיל על סליקת שוברי גבייה תהליך הדומה לעיצור צ'קים, באופן ששוברי הגבייה ייעצרו בבנק המציג (בבנק שבו שולם השובר), וקובצי תצלומים יועברו בין הבנקים השונים על פי שיוך המוסדות. ההצעה היא להפסיק את ההעברה של שוברים פיזיים למוסדות, כפי שקובעים כיום כללי המסלקה, ובמקום זאת יועברו להם קובצי רשומות הזיכוי וקובצי תצלומים בלבד. תצלומי השוברים יועברו למוסדות באמצעות הכספת ו/או באתר האינטרנט, בדף החשבון שלהם. הוצע, כי בשלב ראשון, השוברים ייעצרו במרכז הסליקה של כל בנק, ובעתיד – לאחר שתושלם ההיערכות לעיצור הצ'קים – השוברים יוכלו להיעצר בסניף הבנק (נקודת קצה).

בשנת 2015, אושר בוועדת מסלקת הבנקים התהליך המוצע לעיל ונקבע, כי מועד ההחלה שלו יהיה זהה למועד ההחלה של עיצור צ'קים.

בחינה מחדש של סיבות ההחזרה

הסיבות להחזרת צ'קים מנויות בנספח 305 לכללי המסלקה. ועדת מסלקת הבנקים החליטה לבחון מחדש את הסיבות להחזרה לאור השינויים הטכנולוגיים והרגולטוריים הצפויים עם הטמעת חוק הסליקה האלקטרונית. לצורך זה, הוקם צוות עבודה שיבחן את סיבות ההחזרה של צ'קים והוראות מס"ב. בשנת 2015, הציג צוות העבודה לוועדת מסלקת הבנקים דוח ביניים. הצוות שם לו למטרה ליצור דברי הסבר לכל סיבת החזרה. דברי ההסבר מיועדים לכל המשתמשים, הן ללקוחות הבנקים והן לבנקים עצמם. על כן הם יוצמדו לסיבות ההחזרה ויפורסמו בנספח 305 (סיבות החזרה), המפורסם גם באתר בנק ישראל וזמין לכלל הציבור.

פעילותו של צוות העבודה תימשך גם בשנת 2016. במסגרתו יוגש דוח סופי לאישור ועדת מסלקת הבנקים.

קיצור התקופה המירבית להחזרות חיובים על פי הרשאה ולהחזרות זיכויים

בשנת 2014 עלתה לדיון בוועד המסלקה הצעה לתיקון סעיף 1.ד בפרק 217 לכללי המסלקה, המתייחסת להחזרת חיובים על פי הרשאה בין הבנקים. במסגרת התיקון, הוצע לקבוע כי "החיוב יוחזר אלקטרונית לא יאוחר משלושה ימי עסקים בנקאיים לאחר מועד החיוב", לכך יתווספו עוד שלושה ימים לביצוע החזרות מסיבות טכניות, ובסך הכול שישה ימים. כמו כן – על מנת ליצור אחידות בין החיובים לבין הזיכויים – הוחלט בוועדת מסלקת הבנקים, שהתקופה המירבית להחזרה של זיכוי תותאם לתקופה המירבית להחזרה של חיוב.

קיצור תקופת ההחזרה כאמור, הן של חיובים והן של זיכויים, אושר בוועדת מסלקת הבנקים. התיקון האמור נכנס לתוקף ב-1 באפריל, 2015.

הרחבת צו איסור מימון טרור והלבנת הון

לאור תיקון שנעשה בצו איסור הלבנת הון (חובות זיהוי, דיווח וניהול רישומים של תאגידים בנקאיים למניעת הלבנת הון ומימון טרור, התשס"א-2001; להלן – "הצו"), עלתה הדרישה שברשומת מס"ב יופיעו כל הפרטים המופיעים במסר Swift מסוג 103, ובהם המען של השולח.

לצורך יישום הדרישה, הוחלט בוועדת מסלקת הבנקים להקים צוות שיבחן את ההשלכות האפשריות, ובהתאם לכך, ימליץ על השינויים הנדרשים לצורך תיקון רשומת מס"ב. צוות העבודה הגיש את המלצותיו והן אושרו בוועדת מסלקת הבנקים.

תמחור פעולות זה"ב

מערכת זה"ב הוקמה על ידי בנק ישראל, ועלויות ההקמה מומנו באופן מלא על ידו. בהתאם למדיניות של הנהלת בנק ישראל, שנקבעה בעת הקמת המערכת, נבחר מודל תמחירי, הכולל החזר של עלויות שוטפות ישירות בלבד. במהלך 2014, פותח מודל חדש לגביית עמלות ממשתתפי המערכת, באופן כזה שיחזיר את העלות השוטפת²; הפעלת המודל החלה ב-1 ביולי, 2015.

מודל התמחור החדש קובע, כי התחשיב יבוצע לכל המשתתפים במערכת זה"ב. מסלקת הצ'קים ומס"ב משתתפות במערכת זה"ב, וההשלכות של שינוי המודל חלות גם עליהן. בוועדת מסלקת הבנקים הוחלט, שהעלות המועמסת על מסלקת הצ'קים בגין הסליקה במערכת זה"ב תועמס על המשתתפים במסלקה בחלוקה שווה, לפי השתתפותו בכל אחד משני המושבים (ידני ואלקטרוני).

השינויים העיקריים בכללי המסלקה, בנספחים ובתקנים

להלן פירוט של השינויים שחלו בכללי המסלקה, בנספחים ובתקנים בשנת 2015:

מהות השינוי	העדכון בכללים	מועד השינוי
סעיף 3.2 – הוספת אזכור בנושא חנ"י סעיף 13 – הוספת סעיף חדש המעגן את הקמתן של ועדות משנה והסמכויות שיהיו נתונות להן	פרק 101 – תקנון סעיפים - 3.2, 13	1 במרץ, 2015
פרק חדש המסדיר את התהליכים בין הבנקים בסליקת חנ"י	פרק 219 - סליקת חנ"י	1 במרץ, 2015
<u>נספח 305</u> – סיבות החזרה, סעיף 5 – סיבות להחזרת צ'קים במטבע חוץ, לרבות צ'קים הנסלקים בחנ"י (המשוכים על בנקים ישראלים בלבד) הוספת 2 סיבות להחזרה: א. דוגמת חתימתו של המושך מופיעה אצלנו בעברית; ב. דוגמת חתימתו של המושך מופיעה אצלנו בלועזית. <u>נספח 312</u> (נספח חדש) – נוסח כתב שיפוי בגין ממסר חסר בדולר ארה"ב - חנ"י.	פרק 300 – נספחים לכללי המסלקה נספח 305 נספח 312	1 במרץ, 2015

² בהמלצותיה של קרן המטבע הבינלאומית, שהוגשו באפריל 2012, נכללת התייחסות לסוגיית התמחור – "Review" strategy on pricing and make costs transparent, ("לבחון את אסטרטגיית התמחור ולהפוך את העלויות לשקופות"), שבמסגרתה הודגשה החשיבות בגביית עמלות מהמשתתפים לצורך החזר של העלות השוטפת ועלויות ההקמה, בדומה לבנקים מרכזיים אחרים בעולם.

מהות השינוי	העדכון בכללים	מועד השינוי
הטפסים 430-431 – עבור סליקת חנ"י	פרק 400 – טופסי מסלקה טופס 430 טופס 431 טופס 432	1 במרץ, 2015
טופס 432 – מורשי חתימה		
הוספת תקן אחיד לצ'ק חנ"י, הדומה לתקן הקיים, אך עם תוספת של הכיתוב "חשבון נקוב יהלומים"	פרק 500 – תקנים ומפרטים, תקן 501	1 במרץ, 2015
שינוי במספר הימים המירבי להחזרת חיוב/זיכוי: סעיף 4.1 – החזרת חיוב תוכל להתבצע לא יאוחר מ-3 ימי עסקים בנקאיים לאחר מועד החיוב. לתקופה זו יתווספו עוד 3 ימים לביצוע החזרות מסיבות טכניות; סה"כ 6 ימים. סעיף 4.2 – החזרת זיכוי תוכל להתבצע לא יאוחר מ-3 ימי עסקים בנקאיים לאחר מועד החיוב. לתקופה זו יתווספו עוד 3 ימים לביצוע החזרות מסיבות טכניות; סה"כ שישה ימים.	פרק 217 - סליקה באמצעות מס"ב סעיפים 4.1, 4.2	1 באפריל, 2015
החל מחודש אפריל 2015, כל משתתפי הסליקה החלו לשדר מדי יום את כמות המסורים הנמסרים בסליקה הידנית. על כן, ניתן לבטל את פרק 209 העוסק בסטטיסטיקה וכן את נספח 416.	ביטול פרק 209 ונספח 416	1 במאי, 2015
בוצעו ריענון וחידוד של כל התהליך במוטב המבררים, כך שיתאים לנעשה בפועל, כמו כן, הוכנסו אזכורים הנוגעים לסליקת חנ"י.	פרק 207 – יישוב מחלוקות בין חברי מסלקה סעיפים – 1.1, 1.2, 1.4, 1.5, 2.1, 2.3, 3.1, 4, 5, 6.3, 7, 8, 9.2, 9.4, 12, 14	9 ביוני, 2015
הוספת האזכור לכך שלצורך תיקון / הזנה על ידי בנק ישראל בשם הבנק תידרש הצגה של מסמך בקשה, חתום על ידי מורשה חתימה אחד, ובנוסף מסמך המפרט את הסכומים והכמויות הנמסרים במבנה טופס המסלקה, במבנה הטפסים הנמצאים בפרק 400 לכללי המסלקה (410/411/412/413 לפי ההקשר) כשהוא חתום על ידי 2 מורשי חתימה. שינוי נוסף שהוכנס הינו שאת המסמכים האמורים ניתן לשלוח לבנק ישראל באמצעות פקס/דוא"ל.	פרק 204 – ניהול המושבים וההתחשבויות במערכת זה"ב סעיפים – 1.5-1.7, 2.5, 5, 6	1 ביולי, 2015

מועד השינוי	העדכון בכללים	מהות השינוי
24 בספטמבר, 2015	פרק 206 סעיף 3.1	שינוי הנוסח, כך שייכתב שהצגה חוזרת אלקטרונית על ידי הבנק תתאפשר רק לאותו הבנק שלזכותו הוא הוצג לראשונה. על כן, תימחק המילה "לחשבון" ותוחלף ב"לבנק".
24 בספטמבר, 2015	נספח 305 - סיבות החזרה	סיבות של החזרת צ'קים או דחיית החזרתם – עדכון סיבת החזרה מספר 25 בהתאם לשינוי שלעיל בפרק 206 סעיף 3.1.
1 בינואר, 2016	פרק 206 – הוספת סעיף חדש לאחר סעיף 4	הצגה/החזרה שנייה – חבר מסלקה שאינו מסכים לכבד את ההצגה השנייה, לא יחזיר עוד את הממסר והוא יהיה רשאי לפנות לבירור במושב מבררים בהתאם להוראות פרק 207 לכללי המסלקה. כמו כן, כאשר ההחזרה מבוצעת ידנית, על הבנק הנמשך להודיע במכתב נלווה לבנק המציג כי מדובר בהצגה שנייה.
מיזוג U-bank – 1 באוקטובר, 2015	נספח 302 – רשימת חברי המסלקה ומערך הייצוגים	בהתאם להודעת הבנק הבינלאומי על מיזוג הבנקים U-bank ופאג'יי, ובהתאם להודעת בנק לאומי על מיזוג בנק ערבי ישראלי – הוסרו שמות הבנקים המתמזגים מהנספחים ומהטפסים.
מיזוג ערבי ישראלי ופאג'יי – 1 בינואר, 2016	נספח 307 – רשימת הבנקים המשתתפים בסליקת צ'קים במטבע חוץ טופס 412 – הצגת צ'קים בסליקה האלקטרונית טופס 413 – החזרת צ'קים בסליקה האלקטרונית	
1, בינואר, 2016	נספח 304	עדכון שנתי של סניפי הבנקים שיום המנוחה השבועי חל בהם שלא בשבת.
1. 31 באוגוסט, 2015	נספח 302 – רשימת חברי המסלקה ומערך הייצוגים	בנקים בתחום האוטונומיה הפלסטינית: 1. בהתאם להודעת בנק דיסקונט על אודות הפסקת ייצוגו של בנק אלאטיחאד ללדיכאר ואלאסתתמאר (83); 2. בהתאם להודעת בנק הפועלים על אודות הפסקת ייצוגו של בנק HSBC בנק המזרח התיכון (74).
2. 13 בינואר, 2016		

ב. עבודת ועדת המשפטים

ועדת המשפטים הינה ועדת משנה קבועה בהובלת בנק ישראל, שבה משתתפים נציגים משפטיים ותפעוליים ממספר בנקים. הוועדה דנה בהיבטים המשפטיים הנוגעים לפעילות המסלוקת. הוועדה התכנסה פעם אחת השנה ודנה בסוגיות שלהלן:

1. כתבי שיפוי בעת מסמך חסר בסליקת ממסרים ממוגנטים בשיטה אלקטרונית: נבחן הסעיף

בכללי המסלוקה (פרק 211 – סליקת ממסרים ממוגנטים בשיטה אלקטרונית) העוסק בחוסר התאמה של סליקת ממסרים ממוגנטים בשיטה אלקטרונית. במקרה של חוסר התאמה, יונפק כתב שיפוי רק על פי דרישה של הבנק הנמשך, ועצם קיומו של דוח חוסרים יהווה התחייבות של הבנק המציג / המחזיר להמציא כתב שיפוי. לאחר דיון בוועדת מסלוקת הבנקים, הוחלט שלא לבצע שינוי בכללי המסלוקה.

2. "גלגול" צ'קים הלוח ושוב בין הבנקים: קיימים מקרים שבהם, בעת החזרת צ'קים, נוצרת

סיטואציה בה הם "מתגלגלים" הלוח ושוב בין חברי המסלוקה במשך תקופה ארוכה. בדיון שהתקיים בוועדת המשפטים, הוחלט להמליץ לוועדת מסלוקת הבנקים על שינוי בכללי המסלוקה ועל כך שחבר מסלוקה שאינו מסכים לכבד את ההצגה השנייה, לא יחזיר עוד את הממסר והוא יהיה רשאי לפנות לבירור במושב מבררים בהתאם להוראות פרק 207 לכללי המסלוקה. כמו כן, כאשר ההחזרה מבוצעת ידנית, על הבנק הנמשך להודיע במכתב נלווה לבנק המציג כי מדובר בהצגה שנייה.

הצעה זו התקבלה בוועדת מסלוקת הבנקים, והשינוי בכללים ייכנס לתוקפו ב-1 בינואר, 2016.

3. כתב שיפוי – נספח 306 לכללי המסלוקה: נדונה בקשה להוסיף לנספח 306 – כתב השיפוי –

את מועד פקיעת התוקף של כתב השיפוי. לאחר דיון בנושא הוחלט שלא לקבל את ההצעה.

ג. ועדת משנה לסליקת חנ"י

ועדת המשנה לסליקת חנ"י הינה ועדה קבועה לוועדת מסלוקת הבנקים, אשר הוקמה על ידי יו"ר ועד המסלוקה, בהתאם לסעיף 13 בפרק 101 של כללי המסלוקה. בנק ישראל עומד בראש ועדת המשנה, וחברים בה נציגים של הבנקים המשתתפים בסליקת חנ"י. החלטותיה של הוועדה מחייבות את ועדת מסלוקת הבנקים וידונו בישיבותיו. הכללים הייחודיים לסליקת חנ"י מוסדרים בפרק 219 לכללים, אולם קיימים סעיפים נוספים ביתר הפרקים שבכללים, החלים אף הם על מסלוקת חנ"י. בנוסף, מונו נציגים מהבנקים המשתתפים בסליקת חנ"י למושב המבררים, שיעסוק במקרים שיידונו בתחום זה.

ד. הגוף ליישוב מחלוקות בין הבנקים – מותב המבררים

הגוף ליישוב מחלוקות בין חברי המסלוקה – מותב המבררים – ממשיך בפעילותו בהתאם להנחיות בכללי המסלוקה. מרכז הגוף, ממלא מקומו ורשימת המבררים מובאים בנספח ד'. בשנת 2015 הוכנסו שינויים משמעותיים בפרק 207, המסדיר את אופן פעולתו של המותב.

במהלך שנת 2015, הופנו למושב המבררים שבעה מקרים. בקשה אחת נמחקה לאור הסכמה בין הצדדים; בקשה אחת נסגרה מכיוון שהבנק שהגיש אותה משך את פנייתו; שלוש בקשות נפתרו לאחר יישוב מחלוקות; שתי בקשות עדיין נדונות.

2. מסלוקת הבנקים

מסלוקת הבנקים מורכבת ממסלוקת הנייר (הצ'קים) ומהמסלוקה האוטומטית (מס"ב). המסלוקה מנוהלת על ידי ועדת מסלוקת הבנקים, והיא פועלת על פי הסכם בין חבריה. ההסכם מסדיר את פעילותה של מסלוקת הבנקים ואת הקשרים העסקיים והפונקציונליים בין המשתתפים לבין עצמם ובין המשתתפים לבין מפעיל המערכת (להלן: "כללי המסלוקה").

א. ועדת מסלוקת הבנקים

ועדת מסלוקת הבנקים מונה ארבעה עשר חברים, מחציתם נציגי בנק ישראל ומחציתם נציגי המערכת הבנקאית. הם ממונים על ידי נגיד בנק ישראל או מי שהוסמך על ידו (רשימת החברים וממלאי מקומם מובאת בנספח א'). הוועדה מתכנסת לפחות אחת לרבעון וכן בהתאם לצורך, כדי לדון בנושאים שונים, לרבות עדכון של כללי המסלוקה. כללי המסלוקה מפורסמים באתר האינטרנט של בנק ישראל ומתעדכנים באתר באופן שוטף³. אחת לשנה, הוועדה מפרסמת דוח על פעילותה.

ב. מסלוקת הנייר (מסלוקת הצ'קים)

הממסרים שהבנקים מציגים במסלוקת הנייר כוללים בעיקר צ'קים, המוצגים כיום רק בשיטה האלקטרונית. נוסף על כך, מציגים במסלוקת הנייר גם שוברי גבייה ממוגנטים וממסרים לא-ממוגנטים (ממסרים ידניים).

משתתפים במסלוקת הנייר

מסלוקת הנייר מונה⁴ שלושים חברים – התאגידים הבנקאיים, בנק הדואר ובנק ישראל. חלקם פועלים במסלוקה ישירות, ואת היתר מייצגים משתתפים אחרים. בסליקת הממסרים האלקטרוניים שמונה משתתפים במעמד של משתתפים ישירים ו-22 במעמד של מיוצגים, ש-13 מתוכם נמצאים בתחום הרשות הפלסטינית. בסליקת הממסרים הידניים יש 12 משתתפים במעמד של משתתפים ישירים ו-18 כמיוצגים, ש-13 מתוכם נמצאים בתחום הרשות הפלסטינית. הבנקים הפועלים בתחום הרשות הפלסטינית הם חברי מסלוקה, וכולם מיוצגים על ידי שלושה בנקים בישראל (בנק הפועלים, בנק דיסקונט ובנק מרכנתיל דיסקונט). בנק ישראל משתתף במסלוקת הנייר בשני "כובעים" – כחבר המסלוקה וכמפעיל שלה.

המסלוקה פועלת בכל יום עסקים בנקאי, כהגדרתו בהוראות הבנקאות (שירות ללקוח) (מועד זיכוי וחיוב בשיקים) התשנ"ב-1992. נוסף על האמור לעיל, בימי ו' ובערבי חג (למעט ערב פורים, ערב יום העצמאות וערב ט' באב) המסלוקה פועלת כדי לאפשר טיפול בממסרים במוצאי השבת או החג, לפי העניין. רשימת ימי העסקים מתפרסמת באתר האינטרנט של בנק ישראל ומתעדכנת מדי שנה.

³ להלן קישור לאתר בנק ישראל, שבו נמצאים כללי מסלוקת הבנקים:

<http://www.boi.org.il/he/PaymentSystem/ActiveClearingHousesInIsrael/Pages/Mislaka.aspx>

⁴ נכון ל-1 בינואר, 2016.

מאפייני פעולות של מסלוקת הצ'קים

עם סגירת יום העסקים, בשעה 18:30, המשתתפים אוספים את כל הממסרים (מרביתם צ'קים) שהופקדו על ידי הלקוחות בסניפים במהלך אותו יום. במקביל לכך, המשתתפים מייצרים (במהלך היום או בסיומו) קבצים אלקטרוניים המכילים מידע על הממסרים שהופקדו באותו יום. בסוף היום נשלחים הקבצים על ידי חבר המסלוקה, לחברי המסלוקה האחרים, וכן נשלח למסלוקה קובץ מסכם המציג את סך הזיכוי לחשבון המשתתף כנגד חיובים של המשתתפים האחרים. המסלוקה מבצעת עיבוד נטו (clearing), שבסופו נוצרת תנועה רב-צדדית, לחיובם וזיכויים של המשתתפים בסליקה; תנועה זו נשלחת לסליקה במערכת זה"ב בבוקר המחרת (T+1) בחלון הסליקה של מסלוקת הנייר, אשר נפתח בשעה 09:30. בשעות הלילה מתקיימים שני מושבי הסליקה – פגישות שבמהלכן המשתתפים מעבירים את הממסרים מהבנקים הגובים⁵ לבנקים המשלמים. במושב הראשון מתקיימות הצגות והחזרות של ממסרים ידניים; במושב השני – הצגות והחזרות של ממסרים ממוגנטים והצגות של שוברי גבייה בשיטה האלקטרונית.

מועדי המושבים:

במוצאי שבת וחג	בימי חול	
22:30	22:30	המושב הראשון (ממסרים ידניים)
23:00	01:00 (למחרת)	המושב השני (ממסרים אלקטרוניים)

הבהרות:

- ✓ בתקופה שבה חל שעון הקיץ, המושב השני של מוצאי שבת או חג מתקיים בחצות במקום בשעה 23:00.
- ✓ ב-15 בחודש (או במוצאי שבת או חג החלים ב-16 בחודש), מתקיים המושב השני בשעה 02:00 (למחרת).
- ✓ אם מוצאי שבת או חג חלים ב-15 בחודש, יידחה המושב השני שב-16 בחודש לשעה 02:00 (למחרת).
- ✓ בימים ראשון עד חמישי של חול המועד פסח וסוכות (למעט ימים שהם ערבי חג), המושב הראשון מתקיים בשעה 21:00, והשני – בשעה 23:00.
- ✓ מועדי המושבים בערב יום העצמאות: הראשון – בשעה 21:00, השני – בשעה 23:00.

הלקוחות מזוכים / מחויבים ביום ערך T, ואילו הבנקים מזוכים ומחויבים ביום העסקים הבא (יום הערך T+1). בנק ישראל עורך התחשבנות ריבית בין הבנקים בסיומו של כל חודש קלנדרי. הבנקים רשאים שלא לכבד ממסרים אלקטרוניים וידניים שהציגו להם, בהתאם לסיבות ההחזרה הקבועות בכללים (למשל, חוסר כיסוי או טעות בפרטים), והם רשאים להחזירם ביום העסקים שלמחרת הפקדתם. במקרים מסוימים, ישנם עיכובים בהחזרות, בהתאם למפורט בכללי המסלוקה.

⁵ הבנק הגובה הוא הבנק שבו מתנהל חשבוננו של המוטב.

ג. מס"ב

במס"ב נסלוקות תנועות בין-בנקאיות בשקלים חדשים שאינן מבוססות על מסמכי נייר, כגון: הרשאות לחיוב חשבון, תשלומי משכורות ומסים. הגופים המעבירים תנועות למס"ב הינם הבנקים, בנק הדואר, בנק ישראל, לשכות שירות והארגונים הרשאים לשלוח הוראות תשלום ישירות.

במס"ב מתבצעות הוראות משני סוגים: **זיכויים ישירים** – הוראה לחיוב החשבון של יוזם הוראת הזיכוי וזיכוי מוטבים. הוראות זיכויים הינן תשלומים שמקורם בעיקר בארגונים: משכורות, תשלומים לספקים, תשלומי מסים ואחרים; וכן תשלומים שמקורם בבנקים ואשר מבטאים פעילות של לקוחות הבנקים. **חיובים ישירים** – הוראה לחיוב חשבונות המחויבים וזיכוי החשבון של יוזם הוראת החיוב (בעיקר הוראות קבע לחיוב חשבון).

גופים הפועלים במס"ב

במס"ב ישנם 38,574 מוסדות פעילים⁶, בהם בנקים, בנק הדואר, משרדי הממשלה, מוסדות ציבור וארגונים. הוראות תשלום מועברות על ידי הגופים השונים למס"ב במהלך יום העסקים, באמצעות קובצי אצווה.

מאפייני פעולות במס"ב

הוראות החיוב והזיכוי של הארגונים ושל הסליקה הבין-בנקאית נסלוקות בתום יום ההעברה לפי הערך של אותו יום (T). ההתחשבוניות בין הבנקים בגין ההוראות שהועברו במס"ב עוברות לסליקה במערכת זה"ב ביום העסקים שלאחר יום ההעברה (T+1). למס"ב שני חלונות סליקה במערכת זה"ב – הראשון בתחילת יום העסקים (נפתח בשעה 10:00), והוא מיועד לסליקת הפעילות הבנקאית; והשני לקראת סוף היום (נפתח בשעה 18:00 ביום עסקים ארוך וב-13:30 ביום עסקים קצר), והוא מיועד, כאמור, לסליקת פעולות הארגונים.

הוראות התשלום מתקבלות במס"ב במשך כל יום העבודה והן אינן סופיות, משום שהמוטב רשאי להחזיר את הזיכוי בתוך שלושה ימי עסקים⁷, והמחויב רשאי להחזיר את החיוב בתוך שלושה ימי עסקים⁸. הוראות תשלום מוחזרות מקבלות במערכת זה"ב את הערך של יום הצגתן.

עם קבלת הקבצים מתבצע במס"ב תהליך קדם-סליקה (clearing) – חישוב ההתחייבויות ההדדיות של הבנקים המשתתפים ויצירת קובץ הנטו המיועד לסליקה הסופית במערכת זה"ב. יש לציין, כי לפני שמס"ב שולחת את סכום הנטו הסופי למערכת זה"ב, היא מעבירה לבנקים חישובי ביניים שמס"ב עורכת, וזאת כדי לאפשר לבנקים להיערך מבעוד מועד לנזילות הדרושה לסליקה במערכת זה"ב.

⁶ נכון ל-31 בדצמבר, 2015.

⁷ לימים אלו יתווספו עוד שלושה ימים לביצוע החזרות מסיבות טכניות.

⁸ לימים אלו יתווספו עוד שלושה ימים לביצוע החזרות מסיבות טכניות.

קודי מעסיקים במס"ב

נכון ל-31 בדצמבר, 2015, רשומים במס"ב 3,140 קודי מעסיקים פעילים במערכת הפקדות מעסיקים לקופות גמל וקרנות השתלמות, זאת לעומת 2,866 קודים פעילים ב-31 בדצמבר, 2014 – גידול של 9.6%. בשנת 2015 העבירו מוסדות אלו כ-25.9 מיליון תנועות לעומת 23.7 מיליון תנועות בשנת 2014 – גידול של 9.3%.

3. נתונים סטטיסטיים וניתוח מגמות

א. מסלקת הנייר

נוסף על הכסף המזומן, כוללים אמצעי התשלום מבוססי הנייר שוברים וצ'קים, והתשלומים המתבצעים באמצעים הללו – כמו גם ההחזרות בגינם – נסלקים במסלקת הנייר. הצ'קים מקובלים ונפוצים בישראל, והם מהווים כמחצית מהוראות התשלום הנסלקות במערכות התשלומים הבין-בנקאיות.⁹

בלוח 1 אפשר לראות שבשנת 2015 פחתה כמות התנועות במסלקת הנייר בשיעור של כ-2.2% ועמדה על 115,261 אלפי תנועות (לעומת 117,824 תנועות בשנת 2014), ואילו הסכום שנסלק במסלקת הנייר גדל בשיעור של כ-4.8% לעומת שנת 2014 ועמד על 985,933 מיליון ש"ח (לעומת 940,894 מיליון ש"ח בשנת 2014). החל מ-2011, פחת מספר הצ'קים באופן הדרגתי, ועד לסוף 2015 הסתכמה הירידה בכ-6.9%. לעומת זאת, בסכומי הצ'קים נרשמה עלייה של כ-10.6%, מכ-846 מיליארד ש"ח בשנת 2011 לכ-936 מיליארד ש"ח ב-2015. כמו כן, ניתן לראות גידול משמעותי בחיובים הידניים, הן בכמות והן בסכום. גידול זה הינו תוצאה ישירה של גידול בהנפקות אג"ח וניירות ערך קונצרנים.

לוח 1: מסלקת הנייר לפי רכיבים, 2012 עד 2015 (הצגות והחזרות)

	2012		2013		2014		2015		השינוי ב-2015	
	הסכום (במיליוני ש"ח)	התנועות (באלפים)	הסכום (במיליוני ש"ח)	התנועות (באלפים)	הסכום (במיליוני ש"ח)	התנועות (באלפים)	הסכום (במיליוני ש"ח)	התנועות (באלפים)	הסכום (באחוזים)	התנועות (באחוזים)
מסרים ידניים^{1,2,3}	27,793	250	31,985	189	34,030	177	49,586	223	45.7	26.0
חיובים	27,272	193	31,196	169	33,513	161	49,090	205	46.5	27.3
זיכויים	521	57	789	20	517	16	496	18	-4.1	12.5
צ'קים	860,245	121,899	902,142	120,366	906,864	117,647	936,347	115,038	3.3	-2.2
הצגות	814,208	118,143	850,519	116,699	854,322	114,129	874,647	111,611	2.4	-2.2
החזרות	24,820	2,804	26,026	2,647	25,642	2,499	26,771	2,441	4.4	-2.3
שוברי גבייה	21,217	952	25,597	1,020	26,900	1,019	34,929	986	29.8	-3.3
סך הכול	888,038	122,149	934,127	120,555	940,894	117,824	985,933	115,261	4.8	-2.2

¹ עד לתאריך ה-1 באפריל, 2015 – מספר התנועות של ממסרים ידניים הוא אומדן המתבסס על דיווח לגבי יום אחד בחודש.

² החל מה-1 באפריל, 2015 החלו כל הבנקים לדווח את נתוני הכמויות היומיות והופסקה שיטת האומדן.

³ החיובים והזיכויים כוללים הצגות והחזרות.

המקור: מסלקת הצ'קים.

⁹ הוראות התשלום הנסלקות בזה"ב (בין-בנקאי), במס"ב (זיכויים) ובמסלקת הנייר.

ועדת מסלקת הבנקים – דוח לשנת 2015

מגמת עלייה נרשמה בשנים האחרונות גם בסכום הממוצע של צ'ק – מכ-6,851 ש"ח ב-2011 ל-8,140 ש"ח ב-2015 – עלייה משמעותית בהיקף של כ-19%. גובהו של השווי הממוצע של עסקאות בצ'קים מעיד כי הם מקובלים מאוד במגזר העסקי בישראל כאמצעי לתשלומים בסכומים גבוהים. שימוש בצ'קים נעשה בין היתר גם בתשלומים במסגרת ביצוע עסקאות ובתשלומי מס. סכומי החזרות הצ'קים היוו השנה כ-3% מהסכום הכולל, בדומה לאשתקד.

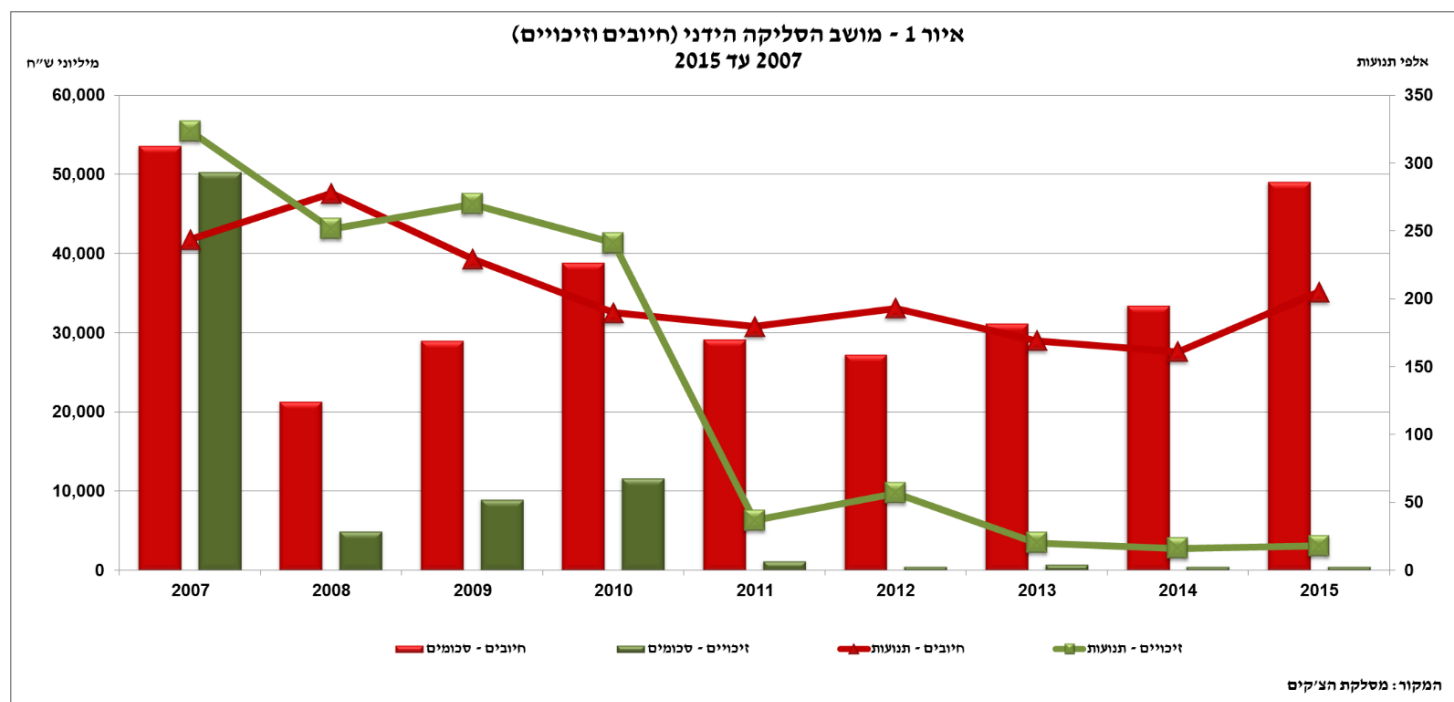
לוח 2: הצגות והחזרות של צ'קים והצגות של שוברי גבייה בסליקה בין-בנקאית, 2015

החזרות הצ'קים (באחוזים)		סך הסליקה האלקטרונית		שוברי גבייה		החזרות צ'קים		הצגות צ'קים		
הסכום	התנועות	הסכום (במיליוני ש"ח)	התנועות (באלפים)	הסכום (במיליוני ש"ח)	התנועות (באלפים)	הסכום (במיליוני ש"ח)	התנועות (באלפים)	הסכום (במיליוני ש"ח)	התנועות (באלפים)	
2.76	2.22	82,735	9,670	3,016	91	2,144	208	77,575	9,371	ינואר
2.84	2.10	72,495	8,940	2,649	77	1,932	182	67,914	8,681	פברואר
3.05	2.02	81,543	10,624	2,773	86	2,334	209	76,436	10,329	מרץ
2.89	2.17	72,159	8,683	2,318	69	1,959	183	67,882	8,431	אפריל
3.07	2.08	78,781	9,773	2,955	77	2,259	198	73,567	9,498	מאי
3.01	2.05	79,567	9,803	3,704	81	2,217	195	73,646	9,527	יוני
2.91	2.04	87,598	10,296	3,364	91	2,383	204	81,851	10,001	יולי
3.11	2.24	76,554	8,965	2,952	78	2,221	195	71,381	8,692	אוגוסט
2.97	2.18	71,553	9,016	2,118	73	2,006	191	67,429	8,752	ספטמבר
3.31	2.57	75,057	9,407	3,013	81	2,308	234	69,736	9,092	אוקטובר
3.53	2.23	77,814	9,887	2,706	88	2,559	214	72,549	9,585	נובמבר
3.28	2.36	80,491	9,974	3,361	94	2,449	228	74,681	9,652	דצמבר
3.06	2.19	936,347	115,038	34,929	986	26,771	2,441	874,647	111,611	סה"כ 2015

המקור: מסלקת הצ'קים.

בדומה לשנים האחרונות, גם בשנת 2015 המשיך בנק ישראל לפעול לייעול של מערכות התשלומים בישראל. במסגרת זו, פעל הבנק לצמצום הסליקה הידנית (חיובים וזיכויים ידניים) במסלקת הנייר. מרבית סכומי החיובים הידניים נבעו מסליקת הכספים של הנפקת ניירות ערך קונצרנים, ולכן התעורר צורך להסיט פעילות זו למסלקה האלקטרונית. הדבר יצמצם באופן ניכר את סכומי החיובים הנסלקים במסלקה הידנית. נוסף על כך, בחודש נובמבר 2010 הוסטה הסליקה של שוברי הגבייה מהסליקה הידנית לסליקה האלקטרונית, וזאת כחלק מהמאמץ לביטול הסליקה הידנית. באיור 1 אפשר לראות את השינוי המשמעותי שחל בשנים האחרונות בפעילות הסליקה הידנית שבמסלקת הנייר.

ועדת מסלוקת הבנקים – דוח לשנת 2015

קודי מוטב לשימוש בשוברי גבייה

מוסדות המעוניינים להפיק שוברי גבייה בבנקים לצורך גביית תשלומים צריכים לפנות תחילה אל הבנק שבו מתנהל חשבונם לשם קבלת קודי מוטב לשוברי הגבייה. הבנקים, בשם לקוחותיהם, פונים אל מזכיר ועדת מסלוקת הבנקים בבקשה להקצות להם קודי מוטב. לאחר ההקצאה, מדווח בנק ישראל לכל הבנקים על הקצאות קודי המוטב.

בשנת 2015 הקצה בנק ישראל, לפי בקשות הבנקים, 258 קודים לשוברי גבייה ממוגנטים, לעומת 220 קודים בשנה הקודמת – מתוכם 211 קודים למגזר הפרטי ו-47 לרשויות מקומיות.

ב. מס"ב

תשלומים ישירים אלקטרוניים (חיוב / זיכוי ישיר) הם תשלומים שמתבצעים באמצעים ממוכנים, ללא התערבות ידנית בתהליך. שתי המערכות המבצעות תשלומים אלקטרוניים בישראל הן זה"ב ומס"ב. מערכת זה"ב מבצעת זיכויים בלבד (יוזם ההוראה יכול לזכות את הצד השני ואינו יכול לחייבו), ואילו מערכת מס"ב מבצעת הן זיכויים והן חיובים.

זיכויים ישירים – זיכויים ישירים מתבצעים, כאמור, באמצעות זה"ב או מס"ב, ויוזם אותם הלקוח המחויב – זה מורה לבנק לחייב את חשבונו ולזכות את המוטב. אם יש בחשבונו של הלקוח יתרה מספקת, הבנק מעביר את הוראת התשלום למסלקה, וזו סולקת את התשלום. אם התשלום נסלק בזה"ב, הזיכוי הוא מיידי, סופי ואי אפשר להחזירו; אם הוא נסלק במס"ב, התשלום אינו סופי¹⁰, והצד המזוכה יכול להחזיר את התשלום בתוך שלושה ימי עסקים מיום הביצוע. את רוב הזיכויים הישירים (משכורות, תשלומי פנסיה ותשלומים אחרים) יוזמים באופן אלקטרוני, והדבר מפחית משמעותית את עלות הטיפול בכל הוראת תשלום – ללקוח, לבנק ולמסלקה.

¹⁰ הסופיות מתקבלת עם סליקת הוראת תשלום שהועברה ממס"ב לזה"ב.

ועדת מסלקת הבנקים – דוח לשנת 2015

בשנים האחרונות חל במס"ב גידול מתמשך הן בסכום הזיכויים הישירים והן במספרם. בשנת 2015 הסתכמו הזיכויים הישירים בכ-2,169 מיליארד ש"ח, לעומת כ-2,066 מיליארד ש"ח בשנה הקודמת (גידול שנתי של כ-4.95%).

לוח 3: פעילות מס"ב בשנת 2015

התקופה	מספר התנועות (באלפים)	הסכום הכולל (במיליוני ש"ח)	הסכום הממוצע לתנועה (בש"ח)
ינואר	27,068	211,612	7,818
פברואר	26,841	205,090	7,641
מרץ	28,897	228,050	7,892
אפריל	27,278	219,746	8,056
מאי	27,738	211,173	7,613
יוני	27,908	214,353	7,681
יולי	28,500	230,954	8,104
אוגוסט	28,028	221,053	7,887
ספטמבר	27,715	215,728	7,784
אוקטובר	27,457	209,335	7,624
נובמבר	28,457	219,185	7,702
דצמבר	30,604	253,967	8,298
סה"כ בשנת 2015	336,491	2,640,246	7,846

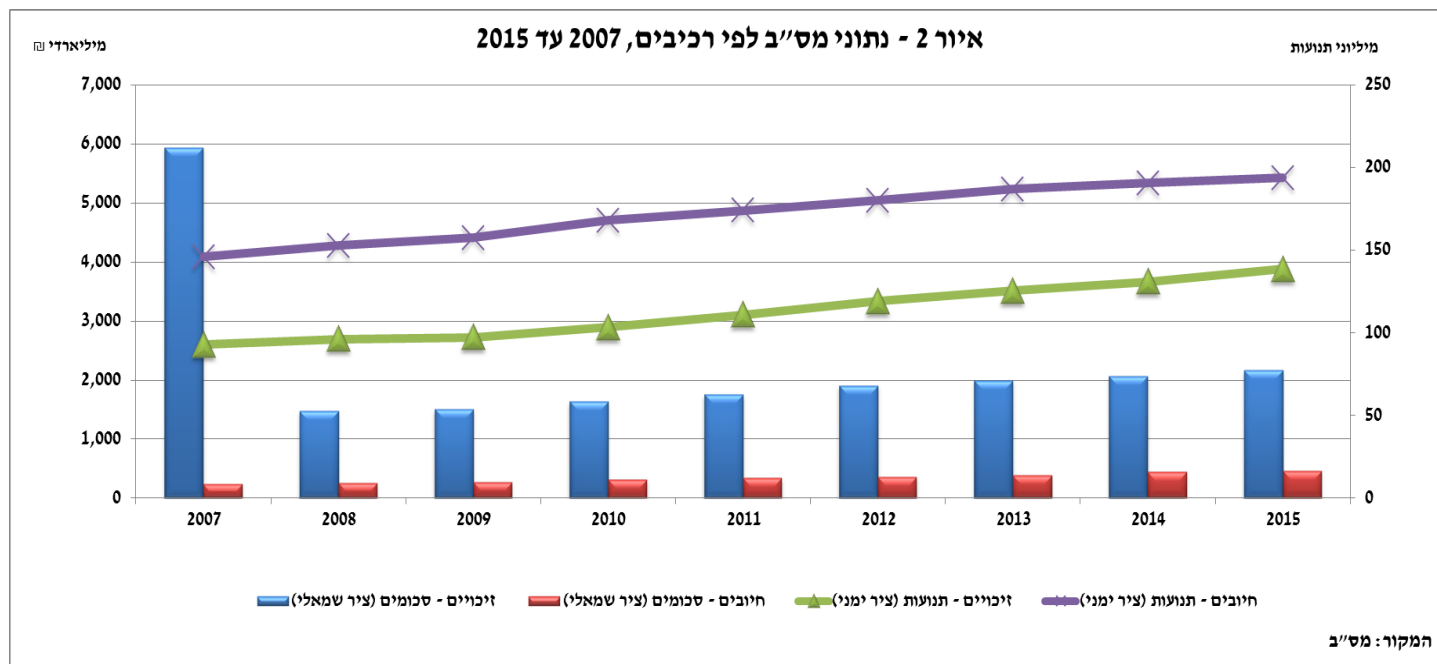
המקור: מס"ב.

חייבים ישירים – חייבים ישירים מתבצעים בישראל באמצעות מס"ב בלבד, ביוזמת המוטב, דרך הבנק המנהל את חשבונו. הבנק של המוטב הוא זה שגובה את הכספים מהבנק המנהל את חשבונו של המחויב, בכפוף לתנאים חוקיים שהמחויב הסכים להם. הסוג העיקרי של חיוב ישיר בישראל הוא הוראת קבע (תשלומים לספקי שירותים, כגון חשמל, מים, טלפון וכדומה): התשלום נגבה באופן אוטומטי מדי חודש בחודשו, בערך שוטף.

בשנים האחרונות חל גידול הן במספר החייבים הישירים והן בסכומם. בשנת 2015 הסתכמו החייבים הישירים בכ-465 מיליארד ש"ח, זאת לעומת כ-440 מיליארד ש"ח בשנה הקודמת (גידול שנתי של כ-5.6%).

ועדת מסלקת הבנקים – דוח לשנת 2015

איור 2 - נתוני מס"ב לפי רכיבים, 2007 עד 2015

לוח 4: פעילות מס"ב לסוגיה, 2015

חיובים				זיכויים				התקופה
החזרות חיובים		הצגות חיובים		החזרות זיכויים		הצגות זיכויים		
הסכום	התנועות	הסכום	התנועות	הסכום	התנועות	הסכום	התנועות	
(במיליוני ש"ח)	(באלפים)	(במיליוני ש"ח)	(באלפים)	(במיליוני ש"ח)	(באלפים)	(במיליוני ש"ח)	(באלפים)	
422	345	36,647	15,819	110	15	174,433	10,888	ינואר
396	311	36,381	15,653	92	14	168,221	10,862	פברואר
390	329	39,848	16,611	100	15	187,712	11,943	מרץ
334	298	36,462	16,024	86	13	182,865	10,942	אפריל
384	303	38,705	16,105	102	14	171,982	11,315	מאי
375	300	38,346	16,145	114	15	175,519	11,448	יוני
375	302	41,345	16,249	108	17	189,126	11,933	יולי
392	304	40,857	16,165	113	16	179,692	11,542	אוגוסט
356	302	38,428	16,046	86	14	176,858	11,353	ספטמבר
407	350	38,919	16,111	99	14	169,909	10,982	אוקטובר
394	331	38,577	16,480	100	16	180,115	11,630	נובמבר
399	325	40,761	16,541	145	20	212,662	13,719	דצמבר
4,624	3,800	465,276	193,949	1,255	183	2,169,094	138,557	סה"כ בשנת 2015
4,711	4,220	440,484	190,645	1,070	161	2,066,726	130,976	סה"כ בשנת 2014
-1.85	-9.95	5.63	1.73	17.29	13.66	4.95	5.79	שיעור שינוי שנתי

המקור: מס"ב.

נספחים

נספח א': נציגי ועדת מסלקת הבנקים וממלאי מקומם, שמונו לתקופה של חמש שנים, מה-1 בינואר, 2013 עד ה-31 בדצמבר, 2017¹

חברים			ממלאי מקום
נציגי בנק ישראל			
יו"ר	רונית ציטיאט	ענת שבת	
	רגינה סבוב	הלן בלוקה	
	סשה שפושניק	אריאל צנוע	
	טל הראל-מתתיהו	שאול פרל	
	אלעד יעקובי	תדי דוכובני ²	
	מרגלית רוקח	יעל רשתי	
	אמיתי לפידות	יפה משה	
נציגי הבנקים			
בנק דיסקונט לישראל בע"מ	משה סינמן	יצחק קונטנטה	
בנק הדואר	גניה חבאז	יצחק פלורנטיין	
בנק הפועלים בע"מ	זאב חוגי	דרור קריגל	
הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ	דליה לבון	מוטי שאול	
בנק לאומי לישראל בע"מ ³	איתן דן	יהושע לוי	
בנק מזרחי-טפחות בע"מ	מאיר ניסים	משה רומי	
סיטי בנק ישראל	ענבל טטרו	אסי לוי	
מזכיר המסלקה – נציג בנק ישראל		אורי אלטלט	

¹ תקופת הכהונה של הנציגים הוארכה לחמש שנים.

² החל מה-7 ביולי, 2015, ממלא מקומו של חבר הוועדה מטעם בנק ישראל, אלעד יעקבי, הינו תדי דוכובני.

³ החל מה-1 בינואר, 2015, חבר הוועדה מטעם בנק לאומי הוא איתן דן, ומחליפו הוא יהושע לוי.

נספח ב': חברי המסלקה ומערך הייצוגים¹

מס"ד	שם הבנק	קוד הבנק	הבנק המייצג בסליקת ממסרים לא-ממוגנטים	הבנק המייצג בסליקת ממסרים אלקטרוניים	הבנק המייצג בסליקה באמצעות מס"ב
1	בנק יחב לעובדי המדינה בע"מ	4	הפועלים	הפועלים	הפועלים
2	בנק הדואר	9	+	+	+
3	בנק לאומי לישראל בע"מ ²	10	+	+	+
4	בנק דיסקונט לישראל בע"מ	11	+	+	+
5	בנק הפועלים בע"מ	12	+	+	+
6	בנק אגוד לישראל בע"מ	13	לאומי	לאומי	לאומי
7	בנק אוצר החייל בע"מ	14	הבינלאומי	הבינלאומי	הבינלאומי
8	בנק מרכנתיל דיסקונט בע"מ	17	+	דיסקונט	דיסקונט
9	בנק מזרחי-טפחות בע"מ	20	+	+	+
10	Citibank N.A.	22	+	+	+
11	HSBC Bank plc	23	+	לאומי	+
12	הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ ³	31	+	+	+
13	State Bank of India	39	+	לאומי	+
14	בנק מסד בע"מ	46	הבינלאומי	הבינלאומי	הבינלאומי
15	בנק ירושלים בע"מ	54	לאומי	לאומי	+
16	בנק דקסיה ישראל בע"מ	68	+	דיסקונט	+
17	בנק ישראל	99	+	+	+

¹ סימן "+" פירושו שהבנק מייצג את עצמו.

² בתאריך ה-1 בינואר, 2015, בנק לאומי מיזג לתוכו את בנק ערבי ישראלי.

³ בתאריך ה-1 באוקטובר, 2015, הבנק הבינלאומי מיזג לתוכו את בנק U-bank ; ובתאריך ה-1 בינואר, 2016, הוא מיזג לתוכו את בנק פאג"י.

הבנקים בתחום הרשות הפלסטינית החברים במסלוקה^{1,2}

מס"ד	שם הבנק	קוד הבנק	הבנק המייצג בסליקת ממסרים אלקטרוניים	הבנק המייצג בסליקה באמצעות מס"ב
1	בנק אלגורדון (Bank of Jordan)	37	הפועלים	הפועלים
2	בנק אלתיג'ארי אלפלסטיני (Palestine Commercial Bank)	38	הפועלים	הפועלים
3	בנק ג'ורדן אהלי (Jordan Ahli Bank)	43	דיסקונט	דיסקונט
4	ערב בנק (Arab Bank Plc)	49	דיסקונט	דיסקונט
5	בנק קאהירו עמאן (Cairo-Amman Bank)	66	דיסקונט	דיסקונט
6	בנק אלעקרי אלמצרי אלערי (Egyptian Arab Land Bank)	67	הפועלים	הפועלים
7	קומרציאל ג'ורדן בנק (Jordan Commercial Bank)	71	הפועלים	הפועלים
8	בנק אלסלאמי אלערי (Arab Islamic Bank)	73	הפועלים	הפועלים
9	בנק אלססתמאר אלפלסטיני (Palestine Investment Bank)	76	הפועלים	הפועלים
10	בנק אלקודס (Al-Quds Bank)	82	דיסקונט	דיסקונט
11	בנק האווינג (The Housing Bank)	84	דיסקונט	דיסקונט
12	בנק פלסטיין (Bank of Palestine)	89	הפועלים	הפועלים
13	בנק ג'ורדן כוויט (Jordan Kuwait Bank)	93	דיסקונט	דיסקונט

¹ בתאריך 31 באוגוסט, 2015, בנק דיסקונט הפסיק לייצג את בנק יוניון (83).

² בתאריך 13 בינואר, 2016, בנק הפועלים הפסיק לייצג את בנק HSBC המזרח התיכון (74).

נספח ג': המבררים – חברי הגוף ליישוב חילוקי דעות בין חברי המסלוקה

שם המוסד			שם המברר
מרכז מותב המבררים (נציג איגוד הבנקים)			טל
מ"מ מרכז מותב המבררים (נציגת איגוד הבנקים)			לבנת
בנק אגוד לישראל בע"מ			ערן ¹
			גפן
			אליהו
			אסוף
בנק דיסקונט לישראל בע"מ			בועז ²
			לוי
			קרן
			שלושטיין
בנק מזרחי-טפחות בע"מ ¹			ירון
			בנטוב
			איציק
			קונטנטה
בנק הדואר			מאיר
			לינדון
			זוהר ²
			משעולי
בנק מזרחי-טפחות בע"מ ¹			שגית ²
			יונה
			איציק
			פלורנטיין
בנק מזרחי-טפחות בע"מ ¹			בועז
			רוזינסקי
			כץ
			ענת
בנק הפועלים בע"מ			מאיר
			נסים
			רומי
			משה
בנק לאומי לישראל בע"מ			שלומית
			אליאס-דיין
			זאב
			חוגי
בנק מרכנתיל דיסקונט בע"מ			גדעון
			דור
			קריגל
			דור
בנק מזרחי-טפחות בע"מ ¹			יהושע
			לוי
			אשר
			סרוסי
בנק מזרחי-טפחות בע"מ ¹			נועה
			וייל
			ניר
			פורה
בנק מזרחי-טפחות בע"מ ¹			רוני
			ברהולץ
			אלכס
			גרינשפן
בנק מזרחי-טפחות בע"מ ¹			אילנה
			הדר
			דליה
			לבון
בנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ			ארנה
			גב זיברסקי
			מרדכי
			שאול
בנק מזרחי-טפחות בע"מ ¹			גילה
			צרויה
			דיאנה
			גלנץ
מבררים חיצוניים			דוד
			שגב
			שמואל
			אלון

¹ גם לנושאי חני"י.

² לנושאי חני"י.

נספח ד': ציוני דרך משמעותיים בעשור האחרון

החודש והשנה	ציוני הדרך
ינואר 2016	פורסם חוק הסליקה האלקטרונית התשע"ו-2016.
ינואר 2016	בתאריך ה-1 בינואר, 2016, בנק לאומי מיזג לתוכו את בנק ערבי ישראלי ובאותו תאריך הבנק הבינלאומי מיזג לתוכו את בנק פאג"י.
אוקטובר 2015	בתאריך ה-1 באוקטובר, 2015, בנק הבינלאומי מיזג לתוכו את בנק U-bank.
יולי 2015	הצעת חוק סליקה אלקטרונית אושרה בקריאה ראשונה בכנסת.
אפריל 2015	קיצור התקופה המירבית להחזרות חיובים על פי הרשאה ולהחזרות זיכויים – החזרת זיכוי/חיוב תוכל להתבצע לא יאוחר משלושה ימי עסקים בנקאיים לאחר מועד ההצגה. לימים אלו יתווספו עוד שלושה ימים לביצוע החזרות מסיבות טכניות; סך הכול – שישה ימים.
מרץ 2015	הטמעת כללי סליקת חנ"י בכללי המסלקה.
ינואר 2015	פורסם התזכיר של חוק סליקה אלקטרונית.
אוקטובר 2014	הממשלה אישרה את המלצותיה של הוועדה לבחינת צמצום השימוש במזומן במשק הישראלי.
יולי-אוגוסט 2014	בעקבות מבצע "צוק איתן" נסגרו סניפי בנקים רבים בדרום הארץ ומרכזה. על כן הוגשו בקשות לעיכוב החזרת ממסרים מתמשך, שאושרו בידי יו"ר ועדת מסלקת הבנקים כדי למנוע פגיעה בלקוחות הבנקים.
דצמבר 2013	הפסקת התחזוקה של מערכת לתפעול מסלקת הצ'קים (Access) – בנובמבר 2012 הטמיע בנק ישראל מערכת מתקדמת לתפעול מסלקת הצ'קים. המערכת החדשה דומה במהותה העסקית למערכת הקודמת, והוכנסו בה שינויים לשם הפחתת היקפה של העבודה הידנית והמרתה בעבודה אוטומטית, זאת במטרה לשפר את תהליכי העבודה ולהדק את הבקורות. המשתתפים נדרשו להיערך בהתאם ולפתח מערכת חלופית עצמאית, או לתחזק באופן עצמאי את המערכת הישנה, עד לדצמבר 2013.
יולי 2013	הכרזה על מס"ב ושב"א כעל מערכות מבוקרות על פי חוק מערכות תשלומים, התשס"ח-2008 – בנק ישראל בוחן את היציבות, הבטיחות והיעילות של המערכות בהתאם לעקרונות הבינלאומיים של IOSCO (International Organization of Securities Commission).
נובמבר 2012	בעקבות מבצע "עמוד ענן" וההכרזה על מצב מיוחד בעורף הנמצא בגזרת ה-40 ק"מ מרצועת עזה, נסגרו סניפי בנקים רבים באזור דרום הארץ. על כן הוגשו בקשות לעיכוב החזרת ממסרים מתמשך, שאושרו בידי יו"ר ועדת מסלקת הבנקים, כדי למנוע פגיעה בלקוחות הבנקים.
נובמבר 2012	הקמת מערכת חדשה לתפעול המסלקות בבנק ישראל – בנובמבר 2012 הוטמעה בבנק ישראל מערכת סליקה מתקדמת המושתתת על טכנולוגיה חדישה. המערכת מאפשרת לבנק ישראל ניהול ותפעול יעילים ובטוחים יותר של מושבי הסליקה.
יולי 2012	הפסקת פעילותו של בנק BNP במסלקה בישראל – ב-20 ביולי, 2012 הפסיק בנק BNP את פעילותו בישראל, ובכלל זה את השתתפותו במסלקה.

החודש והשנה	ציוני הדרך
אוגוסט 2011	העברת תפעול המסלוקה מבנק ישראל בתל אביב לבנק ישראל בירושלים – בעקבות כמה תהליכים – בהם פיתוח המערכת החדשה של המסלוקה, ההחלטה על ביטול מושב הצגה והחזרה של ממסרים לא-ממוגנטים (ידניים) והשינויים שחלו במצבת כוח האדם של בקרי המסלוקה בתל אביב – הועבר התפעול של מערכות המחשב של מסלוקת הצ'קים לבנק ישראל בירושלים. במסגרת השינוי, בנק ישראל מנהל את מושבי הסליקה מירושלים. מקום המפגש של נציגי הבנקים במושבים הראשון והשני נותר ללא שינוי – מגדל שלום בתל אביב. כמו כן, בעקבות השינוי עודכנו ב-2012 ההוראות הרלוונטיות בכללי מסלוקת הבנקים.
2010	החלפת הבנק המייצג את בנק מסד ובנק אוצר החייל, מבנק הפועלים לבנק הבינלאומי – לאחר שהבנק הבינלאומי רכש את בנק מסד ואת בנק אוצר החייל, ייצוגם עבר אליו. השינוי בייצוגו של בנק מסד נכנס לתוקף ב-5 בפברואר, 2010, והשינוי בייצוגו של בנק אוצר החייל – ב-28 במאי, 2010.
נובמבר 2010	תחילת הסליקה האלקטרונית של שוברי גבייה – כחלק מהמאמץ לביטול הסליקה הידנית, הוקמה ב-2010 ועדת משנה לעניין העברת סליקתם של שוברי הגבייה משיטה ידנית לשיטה אלקטרונית. יש לציין, שהסליקה האלקטרונית אינה חלה על שוברים של הממשלה. תמורתם של אלה מועברת לבנק ישראל או לבנק הדואר, ואת השוברים עצמם מעביר הבנק הגובה ישירות למשרדי הממשלה (לא באמצעות הבנק שדרכו מועברת התמורה לממשלה). כמו כן לא יסלקו בשיטה אלקטרונית את השוברים האופטיים העוברים בין הבנקים. פתרון לשוברים מסוג זה יינתן במסגרת פיתרון כולל לסוגיית הסליקה הידנית.
ספטמבר 2010	ביטול ההתחשבנות במסלוקת הצ'קים בין הבנקים המייצגים לבנקים המייצגים במסלוקה – סליקת ההתחשבנות בין הבנקים המייצגים לבנקים המייצגים במושב הסליקה הידנית התבצעה עד אז בשעה 9:30 בבוקר, בחלון הראשון של המסלוקה במערכת זה"ב. ועדת מסלוקת הבנקים החליטה להעביר את סליקתה של ההתחשבנות זו לסליקה ישירה במערכת זה"ב על מנת למזער סיכונים ולייעל את התהליך. עד ל-5 בספטמבר, 2010 עברו כל הבנקים המייצגים, פרט לבנק לאומי, לניהול ההתחשבנות האמורה בזיכוי ישיר. בנק לאומי השלים את המהלך במאי 2011.
אוגוסט 2010	תרגום כללי המסלוקה לאנגלית והעלאת התרגום לאתר האינטרנט של בנק ישראל.
יולי 2010	הגבלת סכום ההעברה במס"ב למיליון ש"ח; מעל סכום זה, ההעברה תתבצע במערכת זה"ב בלבד (למעט מקרים חריגים שקבע בנק ישראל).
מרץ 2010	הפסקת ייצוגו של בנק איסלמיק פלסטין (בנק מס' 81) במסלוקה.
דצמבר 2009	החזרה ממוכנת של זיכויים שהתקבלו באמצעות מס"ב, על ידי מערכת החזרות זיכויים – זיכויים שגויים שהתקבלו מבנקים באמצעות מס"ב הוחזרו בעבר באופן ידני, או בזיכוי במס"ב על ידי הבנק שקיבל את הזיכוי השגוי. שיטה זו חייבה פעולה ידנית לשם קישור בין הזיכוי להחזרתו.
יולי 2009	בהמשך לעדכון של תקנות המסלוקה, ולפרסומן תחת השם "כללי המסלוקה" באתר האינטרנט של בנק ישראל (ספטמבר 2008), עודכנו גם הנספחים, התקנים והמפרטים של כללי המסלוקה והועלו לאתר.

יולי 2009	תחילת דיווח ממוכן מבנק ישראל לבנקים על קודי המוטב שבשימוש – במהלך 2009 החל בנק ישראל לדווח לבנקים באמצעים ממוכנים על הקצאת קודי המוטב של שוברי הגבייה השונים (פרט לאלה של קבלנים). במקרה שבנק ירצה לקבל דיווח על קודי מוטב שהוקצו בעבר, יהא עליו לפנות אל מזכיר ועדת מסלקת הבנקים. פניות ממוסדות בעניין מעבר לשוברי גבייה אופטיים נתקלו בהתנגדות מצד נציגי הבנקים בוועדת מסלקת הבנקים. סוכם שאם בנק ירצה לעבור לשוברי גבייה אופטיים, שוברים מסוג זה ייגבו אך ורק אצלו, ולא יועברו כממסרים בין הבנקים.
ינואר 2009	הפסקת ייצוגם של סניפי הבנקים הפועלים ברצועת עזה – באישור ממלא מקומו של יו"ר ועדת מסלקת הבנקים, הפסיק בנק הפועלים לייצג את סניפי הבנקים הפועלים ברצועת עזה ב-1 בינואר, 2009, ובנק דיסקונט הפסיק לייצגם ב-10 בינואר, 2009.
ספטמבר 2008	עדכון של תקנות המסלקה ופרסומן בשם "כללי המסלקה" באתר האינטרנט של בנק ישראל – בספטמבר 2008 פורסמו כללי המסלקה, עדכון של תקנות המסלקה אשר הסדירו בעבר את סליקת הממסרים הידניים והצ'קים ואת הסליקה האוטומטית במס"ב. העדכון כולל בעיקר התאמה של התקנות להחלטות שהתקבלו בעבר בוועדת מסלקת הבנקים וטרם נכללו בתקנות. נוסף על כך, הוכנסו שינויים שנבעו מהפעלתה של מערכת זה"ב (המערכת החלה לפעול, כאמור, בסוף יולי 2007). כן הותאם נוסח התקנות לאמצעים המשמשים את הבנקים כיום: כיוון שכל הצ'קים נסלקים בשיטה האלקטרונית, בוטלו כל הסעיפים המתייחסים לסליקה בשיטה המגנטית (הלא-אלקטרונית).
יוני 2008	ההודעות הניתנות על פי כללי המסלקה נמסרות למסלקות הבנקים באמצעות הדואר האלקטרוני בלבד, ולא על גבי נייר. ההודעות נמסרות לכתובות דוא"ל ייעודיות במסלקות הבנקים. כל בנק הגדיר את הנמענים שאליהם יש להעביר את ההודעות שהתקבלו מבנקים אחרים.
מאי 2008	תחילת ההפעלה של השיטה הכרוכה בהקצאת טווחים של קודי מוטב לפרויקטים קבלניים, עקב הסדרת התשלום לחשבונות הליווי בלבד – הליווי הפיננסי של הקבלנים הוסדר בהוראות ניהול בנקאי תקין. בהוראות נקבע שהתשלום יועבר לחשבונות הליווי בלבד, באמצעות שוברי גבייה. לצורך כך הקצה בנק ישראל לכל בנק טווח של קודי מוטב עבור פרויקטים קבלניים, וחוזר בעניין זה הופץ לכל הבנקים. הוחלט ששובר הגבייה לקבלנים יהיה אחיד בכל הבנקים.
אוקטובר 2007	הגבלתו של סכום ההעברה במס"ב ל-3 מיליון ש"ח – מעל סכום זה, ההעברה נעשית במערכת זה"ב בלבד (למעט מקרים חריגים שקבע בנק ישראל).
יולי 2007	הבנקים מתחילים לצלם צ'קים ולהעביר ביניהם את הקבצים.
יולי 2007	השקת מערכת זה"ב.
יולי 2007	דחיית ההתחשבנות בגין הסליקה הבין-בנקאית ליום העסקים הבא, בלא שינוי יום הערך; כלומר, הלקוחות מזוכים / מחויבים ביום ערך T, והבנקים – ביום ערך T+1.
יולי 2007	ביטול הרישום של פעולות בערך רטרואקטיבי, כדי שיתרות הבנקים יהיו סופיות – שינוי זה נערך במטרה לקיים את אחד התנאים הבסיסיים להפעלתה של מערכת זה"ב – ניהול של יתרות הבנקים בזמן אמת.

החודש והשנה	ציוני הדרך
יולי 2007	איחוד של מושבי הסליקה להצגות והחזרות של זיכויים, וכן של מושבי הסליקה להצגות והחזרות של חיובים – מאחר שהממסרים הידניים מתאפיינים בכמויות קטנות ובסכומים נמוכים, הוחלט לאחד את סליקות ההצגות שלהם עם סליקות ההחזרות.
פברואר 2006	הארכת יום העסקים עד 18:30, ושינוי מועדי הסליקה בהתאם.